

OSAO Päihdetoimintamalli 2023

1.8.2023 ALKAEN

Hyväksyjä: Kuntayhtymäjohtaja-rehtori
Versionro 3.1

OSAO Päihdetoimintamalli

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	3
2	Päihteitä koskevia säännöksiä ja lainsäädäntöä	4
3	Ehkäisevä päihdetyö OSAOssa	5
4	Toimintamallit päihteisiin liittyvissä tilanteissa.....	6
4.1	Toimintamalli epäiltäessä päihdehäiriötä opiskelijalla.....	8
4.2	Toimintamalli kun opiskelijan epäillään olevan päihtyneenä tai toimintakyvyn huomataan olevan alentuneen opiskelutilanteessa.....	10
4.3	Hallussapito tai myynti.....	12
4.4	Huumausainetestaus.....	13
5	Lähteet.....	15
6	Liitteet.....	16
6.1	Liite 1 Lainsäädäntöä avattuna	16
6.2	Liite 2 SORA-tutkinnot	19

1 Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen ja yhteiskunnalle. Lain mukaan **ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyn.** (THL)

Tärkeitä ehkäisevän päihdetyön kanavia ja keinoja oppilaitoksissa ovat opiskelijahuollon palvelut, hyvinvoinnin vahvistaminen, yhteistyö kotien kanssa ja koko oppimisympäristön muokkaaminen turvallisesti sekä opiskelijan kasvua tukevaksi. Näiden palvelujen, toimintojen ja tukitoimien tarkemmat kuvaukset löydät **OSAOn opiskeluhoollon suunnitelmasta.**

Tässä päihdetoimintamallissa kuvatut selkeät käytänteet päihdehäiriöihin puuttumisessa viestittävät opiskelijoille, että otamme aiheen oppilaitoksessa vakavasti. OSAOn koko henkilökunnan tehtävänä on ennaltaehkäisy, puuttuminen ja ohjaaminen palveluihin, jos opiskelijan tilanne sitä vaatii. Päihdetoimintamallin toimeenpanoon liittyvät myös **OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä** sekä INTRAssa Opiskelijan tukeminen pääsivu Turvallinen oppimisympäristö ja alisivu Ennaltaehkäisevä päihdetyö.

OSAOn päihdeohjelma "Päihdetoimintamalli" on laadittu yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon ja opiskelijoiden edustajien kanssa. Opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon henkilöstöä on osallistunut päihdetoimintamallin päivittämiseen osana valmisteluryhmää syksyn 2020 aikana ja OSAOn opiskelijakuntien Edustajisto on käsitellyt päihdetoimintamallia kokouksessaan 28.10.2020. Päihdetoimintamallin päivitys on ollut esillä ja kommentoitavissa OSAOn opiskeluhoolloryhmässä 11.5.2023 sekä opiskeluhoollon ohjausryhmässä (YJK) 2.6.2023.

Päihdetoimintamallin tavoitteena on tukea opiskelijoiden opiskelukykyä, ehkäistä päihdehaittoja ja ohjata toimintaa päihdehaittilanteissa. Malli on laadittu noudattaen STM:n ohjetta päihdeohjelman sisällöstä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; § 84, 3 mom.; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 20).

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa hakijalle tutkintoa ja sen työelämää koskevista tyypillisistä terveydentila-asioista. Vain SORA-tutkinnoissa koulutuksen järjestäjällä on oikeus pyytää opiskelijaksi hakevalta tämän terveydentilaan liittyviä tietoja. (Opetushallitus 2019.) Ammatillisen koulutuksen lain lisäksi toimintaa ohjaavat:

- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta ([673/2017](#) muutoksineen) säädetään tutkinnoista, joissa erityisiä terveydentilavaatimuksia (SORA-tutkinnot).
- Lisäksi Opetushallitus on määrännyt tarkemmin [Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ammatillisessa koulutuksessa](#) (OPH-5-2018, määräys ja muutokset 2019, voimassa 1.6.2018 alkaen)

Koulutuksen järjestäjällä ei ole oikeutta velvoittaa opiskelijaa veren tai uloshengitysilman alkoholipitoisuuden mittaukseen, koska SORA-lainsäädännössä säädetään vain huumausainetestauksesta. Riittää, jos kaksi henkilökunnan jäsentä toteaa päihtymyksen tai toimintakyvyn alentuneen. Opiskelija voi kuitenkin pyytää uloshengitysilman alkoholipitoisuuden mittausta (ns. alkometri) aitoon vapaaehtoisuuteen perustuen. Alkoholihaittojen ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen on kuitenkin oltava osa oppilaitosten päihdeohjelmaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10.)

OSAOn **opiskelijoille tiedotetaan** jo hakeutumisvaiheessa terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista ammattiopiston verkkosivuilla ja perehdytyksen (OSAOSTartti) yhteydessä. Päihteiden käyttöön puuttumisesta kerrotaan verkkosivuilla ja tämä päihdetoimintamalli on nähtävillä OSAOn verkkosivuilla ja asiaa käsitellään myös opetuksen yhteydessä.

Opetus- ja ohjaushenkilöstö perehtyy Päihdetoimintamalliin ja sen käytäntöihin osana omaa perehdytysohjelmaansa. Koulutusyksiköissä Päihdetoimintamallin perehdyttämisestä vastaavat yksikön johto. Henkilöstön tukena toimivat päihdeyhteyshenkilöt (neuvonta toimintatavoista). Päihdeyhteyshenkilö on mukana hoitoonohjausprosessissa ja huumausainetestiin tai päihteisiin liittyvissä terveydentilaselvityksiin määräämisessä (ks. toimintamallit).

Perehdytysmateriaalia julkaistaan INTRAssa.

Tämä päihdetoimintamalli on voimassa kaikissa OSAOn yksiköissä, opiskelija-asuntoloissa ja oppilaitoksen järjestämässä toiminnassa. Päihdetoimintamalli koskee kaikkia OSAOn opiskelijoita (tutkinnot ja TUVA). Jokainen henkilöstöön kuuluva kantaa osaltaan vastuuta päihdeohjelman noudattamisesta ja on valmis tarvittaessa puuttumaan opiskelijoiden päihteiden käyttöön. Kaikissa yksiköissä määritellään päihdeyhteyshenkilöt (yksi tai useampi) yksikkökohtaisessa ohjauksen ja opiskeluhuollon toimeenpanosuunnitelmassa.

Päihdetoimintamallin päivityksen 2023 yhteydessä on tarkistettu käsitteitä ja lainsäädännön ajantasaisuus sekä selkeytetty toimintamalleja.

2 Päihteitä koskevia säännöksiä ja lainsäädäntöä

OSAOn järjestyssäännöt kieltävät päihdyttävien ja huumaaavien aineiden tuonnin, hallussapidon ja nauttimisen sekä niiden vaikutuksen alaisena esiintymisen yksiköissä, opiskeluun liittyvissä oppimisympäristöissä ja ammattiopistoa edustettaessa.

SORA-säädökset ja -määräykset käsittelevät opiskeluun soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja. Niiden keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta. Lisäksi päihdeohjelmaa ohjaavat useat eri lait. Lakien ajantasaisuus on tarkistettu tämän asiakirjan hyväksymisen yhteydessä, tarkista tarvittaessa ajantasainen lainsäädäntö Finlexistä <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Katso myös **OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä** sekä **Opiskelija-asuntolan järjestyssäännöt**.

Liitteessä 6.1 on kuvattu päihdetoimintamalliin, turvallisuuteen, ym. liittyvää lainsäädäntöä.

3 Ehkäisevä päihdetyö OSAOssa

Päihteiden käytön ennaltaehkäisy on osa oppilaitoksen hyvinvointityötä. Ehkäisevä päihdetyö on opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Tavoitteena on vaikuttaa opiskelijoiden päihteitä koskeviin asenteisiin ja päihdetietoisuuteen (mm. suojaavat tekijät ja riskitekijät) sekä vähentää opiskelijoiden päihteiden käyttöä ja päihteiden käytön aiheuttamia haittoja. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyn.

OSAossa ehkäisevä päihdetyössä keskitymme opiskelijoiden sosiaaliseen vahvistamiseen ja päihdeasenteisiin vaikuttamiseen kokonaisvaltaisella työllä. Tavoitteenamme on opiskelijoiden omien yhteisöjen rakentaminen ja tukeminen sekä opiskelijoiden osallistaminen ja kuuleminen heitä koskevissa asioissa.

Ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen toimia OSAOssa ja yksiköissä ovat mm.:

- omaopettaja perehdyttää opiskelijat opintojen alussa järjestyssääntöihin ja päihdetoimintamalliin ja yksikön palveluihin
- opiskeluhuollon toimijat (terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori) esittäytyvät opiskelijoille
- koko henkilöstö pitää päihdeasioita esillä oppilaitoksen/yksikön toiminnassa ja jokainen meistä on valmis keskustelemaan päihdehaitoista opiskelijan kanssa
- opiskeluterveydenhuolto järjestää lakisääteisen terveystarkastuksen, joka sisältää mm. päihdeasioista keskustelun
- opiskelijoiden päihteetöntä elämäntapaa ja sosiaalista vahvistumista tuemme mm. tarjoamalla vapaa-ajan toimintaa ja liikuntamahdollisuuksia (kuntosalit, salivuorot) huomioiden erityisesti asuntoloissa asuvat opiskelijat. Vapaa-ajan liikuntaharrastuksia tuemme mm. Liikkuvana ammattiin -toimintamallin ja Sportti-passin avulla sekä osallistumalla SAKU-toimintaan.
- Hyvä käytäntö on, että yksikössä on työryhmä (opiskeluhyvinvointiryhmä tai muu ryhmä, jossa mukana myös opiskelijoiden edustus), joka suunnittelee ja toteuttaa yksikön ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin (esim. EHYT ry) kanssa.
- Henkilökunnan koulutus

Henkilökunnan intraan Opiskeluhuollon sivulle on koottu päihdetyön tueksi linkkilista, jossa tietoa mm. päihteistä ja päihdetyöstä sekä eri palveluista, joihin opiskelijan voi ohjata hakemaan apua. (INTRA [Ennaltaehkäisevä päihdetyö](#))

4 Toimintamallit päihteisiin liittyvissä tilanteissa

Päihteisiin liittyvissä tilanteissa käytössämme on **monia ohjauksellisia toimenpiteitä**: opiskeluterveydenhuolto, monialainen yksilökohtainen opiskeluhoito, huoltajayhteistyö, huoli- tai lastensuojeluilmoitus, hoitoonohjaus, huumausainetestiin määrääminen, terveydentila- tai toimintakykytutkimukseen määrääminen. Tietyissä tilanteissa kurinpitomenettely voi olla tarpeen opiskeluyhteisön turvallisuuden varmistamiseksi, mm. järjestyssääntörikkomuksissa.

Päihteiden käytön tai päihdehäiriön tunnistaminen

Muutokset opiskelijan käyttäytymisessä voivat olla merkki päihteiden haitallisesta käytöstä. Haitallisen käytön tunnistaminen ja varhainen puuttuminen on tärkeää. Päihteiden käytön tunnistaminen voi olla hankalaa, koska samat oireet voivat liittyä moneen muuhunkin elämäntilanteeseen tai nuoren kasvuprosessiin. Esimerkkejä löydät Opiskeluhoollon suunnitelman luvusta Pedagoginen tuki ja opintojen läpäisyn tukeminen. Päihteistä keskustelu kuuluu opiskelijan ohjaukseen ja on jokaisen opetus- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvan tehtävä.

Tyypillisiä tunnusmerkkejä voivat olla:

- toistuvat myöhästelyt, poissaolot
- opinnot eivät etene suunnitelman mukaisesti
- työtehon vähentyminen, tehtävien laiminlyönti
- työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana toistuvat yllättävät työvuorojen vaihdot
- mielialan vaihtelut, eristäytyneisyys, aggressiivisuus, hilpeys, ylienergisyyt
- uniongelmat, sekavuus, tokkuraisuus, väsymys, apaattisuus (ks. esimerkkejä [Tiedonsiirtolomake terveydenhuollolle](#), kohdasta päihtymystilan arviointi)
- sosiaalisten tilanteiden välttely
- toistuvat tapaturmat
- krapulassa tai päihtyneenä työskentely

OSAOn suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä löydät seuraavat menettelytapaohjeet rike- ja häiriötilanteissa

5.1 Luvaton poissaolo

5.2 Häiritsevä, vakivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija

5.2.1 Poistumaan määrääminen (ja poistaminen, voimakeinojen käyttäminen)

5.2.2 Opiskelijan opetukseen osallistumisen epääminen (enint. 3 päivää)

5.3 Tupakkatuotteiden luvaton käsittely

5.4 Rikostaustaatteen esittämisestä kieltäytyminen (SORA-tutkinnot)

5.5 Terveydentila- tai toimintakykytutkimuksen todistuksen esittämisestä kieltäytyminen (SORA-TUTKINNOT)

5.6 Päihteiden tai huumausaineiden käytön epäily, päihtyneenä esiintyminen tai päihteiden välittäminen

5.7 Opiskelija määräaikainen erottaminen, asuntolasta erottaminen

5.8 Luvaton oppilaitoksen omaisuuden käsittely

5.9 Henkilökunnan oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita ja oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

5.10 Opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttaminen (ja palauttaminen) (SORA-TUTKINNOT)

5.11 Vilpillinen menettely tai muu järjestyssääntöjen rikkominen

Päihtyneenä esiintyminen tai päihteiden välittäminen

Päihtyneenä esiintyminen oppilaitoksen tai asuntolan tiloissa tai alueella tai tilaisuuksissa tai päihdyttävien aineiden välittäminen on kiellettyä. Opiskelijalle annetaan kirjallinen varoitus ensimmäisestä päihderikkeestä. Toistuessaan päihderikkomus voi johtaa määräaikaiseen erottamiseen yhden vuoden ajaksi sekä opiskelija voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Oppivelvollinen voidaan erottaa oppilaitoksesta tai asuntolasta korkeintaan 3 kk ajaksi. Katso tarkemmin OSAOn suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä luku 5.6.

Häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija

Opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Katso tarkemmin OSAOn suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä luku 5.2.

Henkilökunnan oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita ja oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Katso tarkemmin OSAOn suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä luku 5.9.

Opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttaminen

Tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten tavoitteena on edistää turvallisuutta ja varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus. SORA-tutkinnoissa (liite 2) päihteiden ongelmakäyttö ja päihderiippuvuus ovat terveydentilaesteitä. Näissä tutkinnoissa positiivisesta huumausainetestituloksesta voi seurata opiskeluoikeuden pidättäminen tai peruuttaminen. Lisätietoja tästä menettelystä on OSAOn suunnitelmassa kurinpitokeinojen käyttämisestä, luku 5.10.

4.1 TOIMINTAMALLI EPÄILTÄESSÄ PÄIHDEHÄIRIÖTÄ OPISKELIJALLA

** Asian havainnut henkilö, tarvittaessa yhdessä kollegan tai päihdeyhteys henkilön kanssa*

*** Opiskeluhuollon palvelut = opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja, opiskeluterveydenhuollon lääkäri, opiskeluhoollon kuraattori ja opiskeluhoollon psykologi*

**** Monialainen asiantuntijaryhmä= Opiskelijan suostumuksella ja hänen tilannettaan varten koottu moniammatillinen ryhmä, jossa on sekä pedagogiikan ja opiskeluhoollon palveluiden edustaja. Lähtökohtaisesti kyseessä on aina monialainen asiantuntijaryhmä, kun paikalla on koulun toimijoiden lisäksi opiskeluhoollon palveluiden edustaja. Huoli päihteiden käytöstä ja hoitovaihtoehtojen pohdinta on keskeistä opiskeluhoollon sisältöä. Opiskeluhoolltokertomus on tässä tilanteessa opiskelijan etu. Sinne kirjataan tilanteen seuranta ja tietojen vaihto.*

Huomaathan, että Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18§ mukaan opiskeluhoolltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Alaikäinen voi painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhoolltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Tällöin arvion alaikäisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhoollon palveluja.

Ohjeet lastensuojeluilmoituksen/huoli-ilmoituksen tekemiseen löydät [INTRAn sivulla Ohjeet ja lomakkeet](#)

4.2 TOIMINTAMALLI KUN OPISKELIJAN EPÄILLÄÄN OLEVAN PÄIHTYNEENÄ TAI TOIMINTAKYVYN HUOMATAAN OLEVAN ALENTUNEEN OPISKELUTILANTEESSA

**Huumausainetestauksesta annetut säännökset eivät anna koulutuksen järjestäjälle mahdollisuutta velvoittaa opiskelijaa menemään puhalluskokeella tai verikokeella tehtävään alkoholin testaukseen. Alkoholin vaikutuksen alaisena esiintyminen teoreettisissa opinnoissa tai työssäoppimisessa voi johtaa opiskelijahuollon toimenpiteisiin ja tarvittaessa myös kurinpidollisiin toimenpiteisiin, koska päihtyneenä esiintyminen on vastoin koulutuksen järjestäjän järjestyssääntöjä.*

(Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 531/2017, §84) Riittää, jos kaksi henkilökunnan jäsentä toteaa päihtymyksen tai toimintakyvyn alentuneen (ei puhallutusta).*

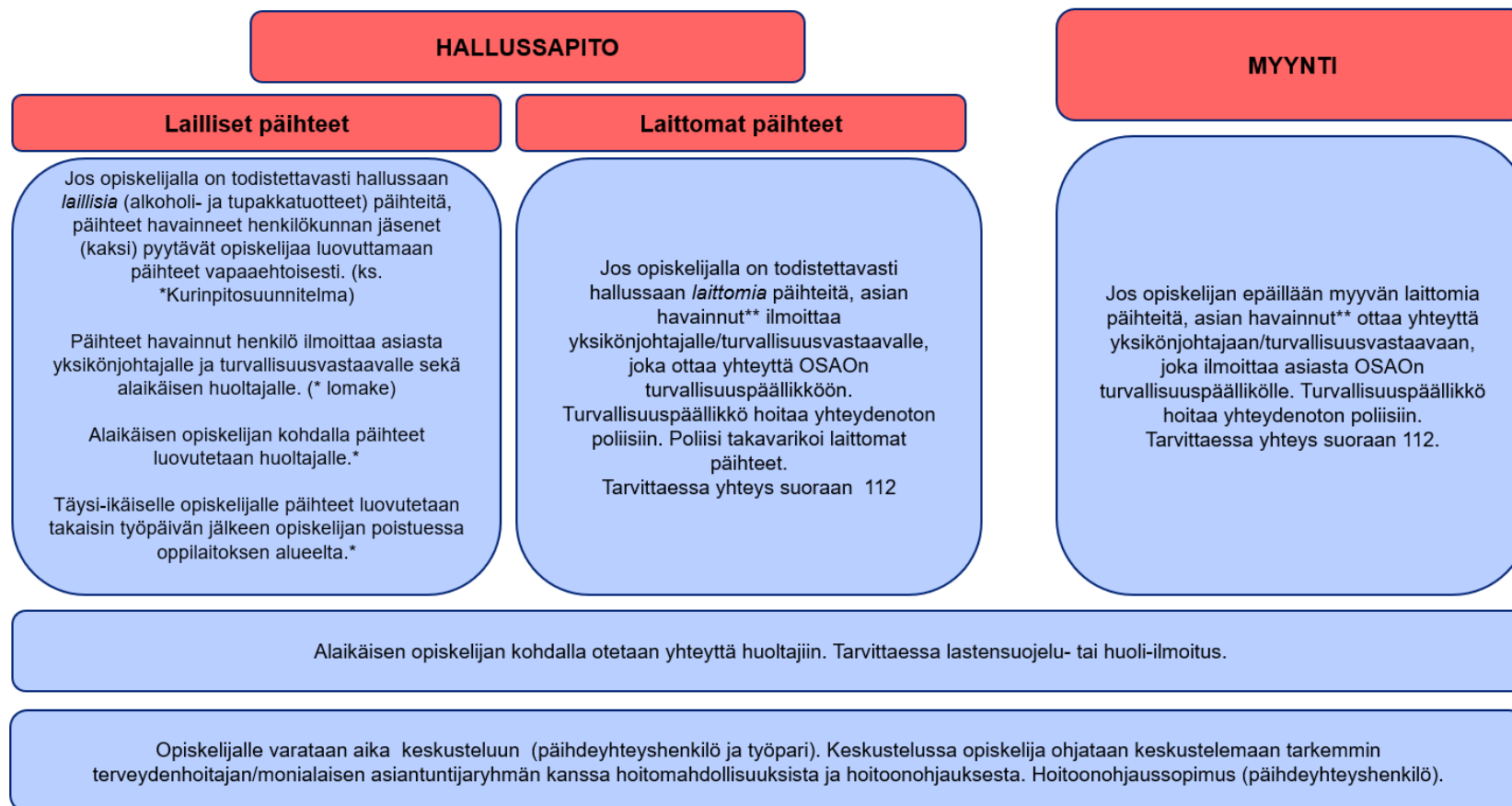
*** Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä, voi yksikönjohtaja tai opettaja yhdessä tai erikseen poistaa opiskelijan oppitunnilta. Tarvittaessa paikalle on hyvä kutsua poliisi. ”Rehtori ja opettaja voivat tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Opiskelijan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, § 87)*
Katso myös OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä

*****Lastensuojeluilmoitus** <https://pohde.fi/palvelut/lastensuojelu/>

Huoli-ilmoitus aikuisesta <https://pohde.fi/palvelut/ilmoitus-sosiaalihuollon-tarpeesta-huoli-ilmoitus-aikuisesta/>

Ohjeen lastensuojeluilmoituksen/huoli-ilmoituksen tekemiseen löydät INTRasta.

4.3 HALLUSSAPITO TAI MYYNTI

*OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä, oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita (luku 5.9.).

Lomake: Ilmoitus/päätös vaarallisen tai luvattoman aineen tai esineen haltuunotto

** Asian havainnut henkilö, tarvittaessa yhdessä kollegan tai päihdeyhteyshenkilön kanssa

4.4 HUUMAUSAINETESTAUS

Herää perusteltu huoli (ks. 3.1 tai 3.2 tai 3.3) opiskelijan huumausaineiden käytöstä. Asian havainnut ottaa yhteyttä viipymättä yksikön päihdetyön yhteyshenkilöön.

Asian havainnut henkilö ja yksikön päihdetyön yhteyshenkilö keskustelevat tilanteesta opiskelijan kanssa. Tarvittaessa opiskeluhoollon palveluiden konsultaatio ja/tai monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen.

Jos perusteltu epäily jatkuu, yksikön päihdeyhteyshenkilö ottaa yhteyttä yksikönjohtajaan.

Kriteerit
huumausainetestaukseen
eivät täyty

Testaaminen on mahdollista opiskelijan aidosti vapaaehtoisen suostumuksen perusteella. Mikäli opiskelija kieltäytyy vapaaehtoisesta testauksesta, siitä ei saa tehdä johtopäätöksiä eikä siihen saa liittyä sanktioita.

Tilannetta jäädään seuraamaan ja otetaan puheeksi uudelleen tarvittaessa.

Kaikki kriteerit *
huumausainetestaukseen
täyttyvät

Opiskelija voidaan velvoittaa testaukseen. Yksikönjohtaja tekee päätöksen testauksesta. Opiskelijalle annetaan sitoumuslomake (päätös, jolla opiskelija on veloitettu testiin), jossa näkyy missä ajassa testaus on suoritettava (kohtuullinen aika) ja toimintaohjeet sekä päätöksen oikaisuohjeet. Testauksen suorittaa laillistettu terveydenhuollon edustaja.

Testituloksen saavuttua, yksikönjohtaja päättää mahdollisista kurinpitotoimenpiteistä **. SORA-tutkinnoissa toimitaan ohjeistuksen mukaan ***.

Terveydenhoitaja/monialainen asiantuntijaryhmä esittelee hoitomahdollisuudet opiskelijalle ja keskustelelee opiskelijan kanssa hoitomahdollisuuksista ja hoitoonohjauksesta. Hoitoonohjaus perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Hoitoonohjaussopimus. ****

Linkit INTRAan: [Sitoumuslomake](#), [testituloksen ilmoittaminen](#) -lomake, [hoitoonohjaussopimus](#)

***Huumausainetestiin velvoittamisen edellytyksenä on, että kaikki seuraavat kolme edellytystä täyttyvät:**

1. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjällä on perusteltu aihe epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena koulutukseen kuuluvissa käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä tai että opiskelija on riippuvainen huumeista. Perusteltu epäily voi perustua esimerkiksi opettajan, työpaikkaohjaajan tai harjoittelun ohjaajan havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai muilta saatuun palautteeseen, jota voidaan pitää luotettavana (usean henkilön havainto).

2. Lisäksi edellytetään, että testaaminen on välttämätöntä, jotta opiskelijan toimintakyky voidaan selvittää, ja että opiskelija toimii tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä.

3. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi edellytetään, että kyseisissä tehtävissä toimiminen huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena vaikuttaa jollakin seuraavista tavoista:

- Opiskelijan toiminta huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä. Näin on, jos opiskelija käyttää opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä huolellisuutta vaativia tai väärin käytettyinä vaara aiheuttavia koneita, laitteita tai työkaluja tai vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta. tai
- Opiskelija vaarantaa toiminnallaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä vakavasti liikenteen turvallisuutta. Liikenteen turvallisuus voi vaarantua esimerkiksi, jos opiskelija ohjaa opintoihin liittyen ajoneuvoa huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena. Liikenteen turvallisuus kattaa myös ilmailualan ja merenkulkualan turvallisuuden. tai
- Opiskelija vaarantaa toiminnallaan vakavasti salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä, esimerkiksi henkilö-, potilas- tai pankkitietoja. tai
- Opiskelija lisää toiminnallaan merkittävästi koulutuksen järjestäjän tai työssäoppimispaikan työnantajan hallussa olevien huumaus- tai lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön tai leviämisen riskiä. (Laki 531/2017, Opetushallitus 2013,68.)

****Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen tai huumausainetestiä koskeva positiivinen testitulos voi johtaa kurinpitotoimiin, kuten kirjalliseen varoitukseen ja toistuessaan määräaikaiseen oppilaitoksesta erottamiseen). (Ks. OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä)**

***** Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. SoRa-opas**

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulutuksen-jarjestajille-keinoja-puuttua-opiskeluun>

SORA-tutkinnoissa huumausaineiden käyttöä tai päihderiippuvuutta voidaan pitää työpaikalla oppimisen ja käytännön tehtävien yhteydessä myös opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvänä asiana. Tällöin kieltäytyminen koulutuksen järjestäjän määräämistä terveydentilan ja toimintakyvyn tarkistuksesta ja selvityksistä voi johtaa opiskelusta pidättämiseen. Opiskelijan terveydentila tai toimintakyky voi aiheuttaa opiskeluoikeuden peruuttamisen SORA-tutkinnoissa, mikäli turvallisuusvaatimukset eivät täyty.

****** OHJE huumausainetestaukseen velvoittaminen [INTRAn sivulla Ohjeet ja lomakkeet](#)**

5 Lähteet

Ajantasainen lainsäädäntö: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

[Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017](#)

[MITÄ ON NUORISOALAN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ?](#) Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. 2009. Toim. S. Pylkkänen, R. Viitanen ja E. Vuohelainen. Preventiimi – nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus 2009. luettu 12.5.2023

[Nuorisolaki \(1285/2016\)](#)

Opetushallituksen määräys [Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ammatillisessa koulutuksessa](#) (sisältää 9.5.2018 annetun määräyksen OPH-5-2018 sekä sen muutosmääräykset OPH - 2852 - 2018, OPH - 1882 - 2019 ja OPH - 3093 - 2020 ja lisäksi Muutosmääräys OPH-2014-2021 ja liite) luettu 12.5.2023

Opetushallitus 2015 [SoRa opas](#)

OPH, [SORA – ratkaisuja soveltumattomuuteen](#), luettu 12.5.2023

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2.Sora-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/70341> luettu 12.5.2023

STM, [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma](#). Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen, luettu 12.5.2023

STM, [Opiskeluterveydenhuollon opas 2021](#), luettu 12.5.2023

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (VNa [673/2017](#) muutoksineen) säädetään tutkinnoista, joissa erityisiä terveydentilavaatimuksia (SORA-tutkinnot).

6 Liitteet

6.1 LIITE 1 LAINSÄÄDÄNTÖÄ AVATTUNA

Laki ammatillisesta koulutuksesta ([531/2017](#))

Koulutuksen järjestäjä on velvollinen turvaamaan opiskelijan oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Tavoitteena on turvata kaikkien kouluyhteisön jäsenten oikeus ympäristöön, jossa ei esiinny päihteiden tarjontaa tai päihteiden vaikutuksen alaisena toimivia. Laissa ammatillisesta koulutuksesta säädetään myös opiskelijan huumausainetestauksesta.

Lastensuojelulaki ([417/2007](#))

Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiaasta henkilöä, nuorella 18 – 24-vuotiaasta. Lastensuojelulain kantavana ajatuksena on lapsen edun periaate. Sosiaaliviranomaiset ovat velvollisia ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin, jos lapsen kasvuolot vaarantuvat tai ne eivät turvaa lapsen tai nuoren tervettä kehitystä tai terveyttä. Säännökset edellyttävät toimenpiteitä myös siinä tapauksessa, jos lapsi tai nuori omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveytensä tai kehityksensä. Ilmoitusvelvollisuus on koko oppilaitoksen henkilökunnalla salassapitosäännösten estämättä.

Lastensuojelun järjestämisestä vastaa lapsen tai nuoren hyvinvointialue.

Tupakkalaki ([549/2016](#))

Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkalain mukaan tupakkatuotteiden mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille henkilöille. Alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan tupakkatuotetta tai nikotiininestettä. Lain mukaan tupakointi ja savuttomien tupakkatuotteiden käyttö on kielletty oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa. Tupakointi, tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja tupakkajäljitelmiä käyttäminen ei ole sallittua ammattipuiston alueella, oppimisympäristöissä eikä ammattipuistoa edustettaessa. Tupakointikieltoa tupakoinnista ja tupakansavusta sovelletaan myös poltettavaksi tarkoitetun kasviperäisen tuotteen polttamiseen ja sähkösavukkeen käyttämiseen sekä niistä syntyviin savuihin, höyryihin ja hiukkasiin. Tupakoida ei saa, eikä savutonta tupakkatuotetta saa käyttää ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa.

Koulun tiloissa ja alueella tupakoinnin valvonnasta vastaa oppilaitos, ja vastuu lain noudattamisesta on oppilaitoksen johdolla. Oppilaitoksen henkilöstöllä ja johdolla on valvonta- ja puuttumisvelvoite. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Opettaja tai yksikönjohtaja voi tarkastaa tai ottaa pois kielletyn esineen tai aineen. (ks. OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä, luku 5.9).

Joka tahallaan huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 74 §:n 1 momentin mukaan kielletty, on tuomittava *tupakointirikkomuksesta* sakkoon. Jos sisätilan tai ulkoalueen haltija tai hänen edustajansa tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta sallii 74 §:n 1 momentin vastaisesti tupakoinnin sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä, on, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä ja jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava *tupakansavulta suojaavien toimenpiteiden laiminlyönnistä* sakkoon.

Alkoholilaki ([1102/2017](#))

Alkoholilaki kieltää alaikäisen alkoholin käytön. Tämä tarkoittaa sitä, ettei alle 18-vuotiaat saa pitää hallussaan mitään alkoholijuomaa, heille ei saa anniskella, luovuttaa eikä myydä alkoholia. Alle 18-vuotiaalle alkoholin välittäminen tai myyminen on rangaistava teko, josta seuraa sakkorangaistus tai vankeutta.

Lisäksi henkilö, joka on 20 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa väkevää alkoholijuomaa, eikä hänelle saa luovuttaa tai anniskella sitä.

Huumausainelaki ([373/2008](#))

Huumausainelaki sisältää yleiskiellon, jonka mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, maahantuonti, maastavienti, jakelu ja kauppa, hallussapito ja käyttö on kielletty muihin kuin lääkinnällisiin, tieteellisiin taikka huumausainerikosten ehkäisemistä tai tutkintaa edistäviin tarkoituksiin.

Rikoslaki ([39/1889](#), muutoksineen)

Huumausainerikos:

Joka laittomasti valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee tai yrittää viljellä kokapensasta, kat-kasvia (*Catha edulis*) tai *Psilocybe*-sieniä, viljelee tai yrittää viljellä oopiumiunikkoa, hampua tai meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa, tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa tai yrittää kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta, myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta, tai pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta, on tuomittava *huumausainerikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Koska huumausainerikokset on määritelty rikoslaissa ja kyseessä on virallisen syytteen alainen rikos, oppilaitokset eivät voi käsitellä huumeisiin liittyviä kysymyksiä oman harkintansa mukaan hallinnollisesti tai kurinpidollisesti. (Huomaa kuitenkin Järjestyssääntörikkomus: luvattoman aineen tuominen/hallussapito oppilaitoksen tiloihin ja siitä johtuvat seuraamukset)

Päihdehuoltolaki ([41/1986](#))

Päihdehuoltolaki velvoittaa päihdehuollon alalla toimivat viranomaiset ja yhteisöt olemaan yhteistyössä. Säännös on erityissäännös, ja se velvoittaa tekemään yhteistyötä päihteiden vähentämiseksi ja siitä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä ([523/2015](#))

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Toimielimen tehtävänä on mm. esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa.

Salassapitosäädökset

Oppilaitoksissa päihteisiin liittyvän päätöksenteon valmisteluun ja varsinaiseen päätöksentekoon liittyvät tiedot ovat arkaluonteista tietoa, jota saavat OSAOssa käsitellä

ainoastaan valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainituista asioista. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 107§.) Katso OSAOn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä sekä kuntayhtymäjohtaja-rehtorin viranhaltijapäätös hakijaa ja opiskelijaa koskevien arkaluonteisten tietojen käsittelystä ja tietojen luovuttamisesta.

Salassapidosta on säädetty erikseen laeissa (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 17 §, kansanterveyslaki 66/1972 42 §, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992 13 §, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 luku 3, Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, EU yleinen tietosuoja-asetus, Tietosuojalaki 1050/2018, Julkisuuslaki 621/1999).

Salassapitosäädösten rinnalla on velvoittavia säädöksiä, etenkin niiden tapausten varalle, joissa annetaan tietoja lapsesta. Oppilaitoksissa toimivien viranomaisten on syytä muistaa, että käskynormi, esim. lastensuojeluilmoitus, menee aina kieltonormin, esim. vaitiolovelvollisuuden edelle. Salassapitosäädöksiä tulkittaessa on syytä miettiä, mitä niillä on haluttu suojella. Salassapitosäädökset eivät saa olla esteenä lapsen tai nuoren avunsaannille tai heidän jatkohoidolleen. Myös 18-vuotta täyttäneiden osalta on syytä pohtia, milloin salassapito on hänen etunsa mukaista ja milloin se johtaa jopa heitteillejättöön. Lapsen edun periaatteen ja lastensuojelulain lisäksi salassapitosäädöksiin liittyy poikkeuksia, jotka ohjaavat viranomaisten toimintaa. Asiakaslähtöisen toiminnan periaatteiden mukaista on ensisijaisesti kysyä asiakkaalta itseltään suostumusta tiedonantoon ja vaihtoon, alle 18-vuotiaan osalta myös hänen huoltajiltaan. Asiakkaan suostumus takaa sen, etteivät salassapito-ongelmat ole toiminnan esteenä. Huumausaineiden osalta viranomaisilla on ilmoitusvelvollisuus saadessaan tietää hankkeilla olevasta törkeästä huumausainerikoksesta.

Muut päihdetyötä ohjaavat lait:

1. Työturvallisuuslaki [738/2002](#)
2. Työterveyshuoltolaki [1383/2001](#)
3. Järjestyslaki [612/2003](#)
4. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä [559/1994](#) (koskee sosiaali- ja terveysalaa)

6.2 LIITE 2 SORA-TUTKINNOT

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (673/2017 § 20, mutoksineen) säädetään tutkinnoista, joissa erityisiä terveydentilavaatimuksia (SORA-tutkinnot). Muutokset seurattu 15.12.2022 asti.

Opiskelu oikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ää sovelletaan seuraaviin ammatillisiin tutkintoihin ja osaamisaloihin:

1) hammastekniikan perustutkinto, kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, lapsi- ja perhetyön perustutkinto, lennonjohdon perustutkinto, lentokoneasennuksen perustutkinto, liikunnanohjauksen perustutkinto, logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapalvelujen osaamisala, lääkealan perustutkinto, kaivosalan perustutkinnon kaivostyön osaamisala, merenkulkualan perustutkinto, metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto, rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, turvallisuusalan perustutkinto, viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, välinehuoltoalan perustutkinto; (2.7.2020/543)

2) ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto, hierojan ammattitutkinto, hieronnan ammattitutkinto, jalkojenhoidon ammattitutkinto, kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto, kehitysvamma-alan ammattitutkinto, kipsausalan ammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto, kuljetusalan ammattitutkinnon palvelukuljetusten osaamisala, tavarakuljetusten osaamisala, metsäteollisuuden kuljetusten osaamisala ja henkilökuljetusten osaamisala, lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto, lentoasemapalvelujen ammattitutkinto, lentokonetekniikan ammattitutkinto, liikunnan ammattitutkinto, liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinto, linja-autonkuljettajan ammattitutkinto, maarakennusalan ammattitutkinto, merenkulkualan ammattitutkinto, metsäalan ammattitutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala, metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto, mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto, obduktiopreparaattorin ammattitutkinto, perhepäivähoitajan ammattitutkinto, puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto, päihdetyön ammattitutkinto, terveysalan ammattitutkinto, tieto- ja kirjastopalveluiden ammattitutkinnon kirjastoautopalvelujen osaamisala, turvallisuusalan ammattitutkinto, valmentajan ammattitutkinto, vammaisalan ammattitutkinto, vartijan ammattitutkinto, yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto, ympäristöalan ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen osaamisala, ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala; (17.6.2021/551)

3) hierojan erikoisammattitutkinto, hieronnan erikoisammattitutkinto, immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto, kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto, kehitysvamma-alan erikoisammattitutkinto, kipsimestarin erikoisammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto, kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto, lentokonetekniikan erikoisammattitutkinto, liikenneopettajan erikoisammattitutkinto, näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto, mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto, puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto, puhevammaisten tulkauksen erikoisammattitutkinto, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto, työvalmennuksen erikoisammattitutkinto, valmennuksen erikoisammattitutkinto, valmentajan erikoisammattitutkinto sekä vanhustyön erikoisammattitutkinto.